

POLSKI INSTYTUT SPRAW
MIĘDZYNARODOWYCH

BIURO BADAŃ I ANALIZ

BIULETYN

nr 44 (576) • 22 lipca 2009 • © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Łukasz Adamski, Bartosz Cichocki,
Mateusz Gniazdowski, Beata Górka-Winter, Leszek Jesień, Agnieszka Kondek (sekretarz redakcji),
Łukasz Kulesa, Ernest Wyciszkievicz

Zakończenie wojny domowej na Sri Lance – aspekty międzynarodowe

Patryk Kugiel

W maju 2009 r. zakończyła się na Sri Lance trwająca od 1983 r. wojna domowa. Po militarnym zwycięstwie nad Tamilskimi Tygrysami zaprowadzenie trwałego pokoju będzie zależało od realizacji reform politycznych, które uwzględnią aspiracje mniejszości tamilskiej i pozwolą na pojednanie i koegzystencję różnych grup etnicznych i religijnych. Społeczność międzynarodowa może odegrać ważną rolę w odbudowie gospodarczej i stabilizacji kraju, a także we wsparciu wewnętrznego procesu politycznego. Wydarzenia na Sri Lance dowodzą jednocześnie postępującej rywalizacji regionalnej Chin i Indii.

Po 26 latach wojny domowej, która spowodowała śmierć blisko 100 tys. osób, 19 maja 2009 r. prezydent Sri Lanki Mahinda Rajapaksa ogłosił ostateczne pokonanie sił Tamilskich Tygrysów (LTTE) i poinformował o śmierci ich przywódcy Vellupillai Prabhakara. Odzyskanie kontroli nad całym terytorium kraju przez siły rządowe, rozbięcie struktur LTTE i eliminacja większości jej przywódców pozwalają sądzić, że ponowne odrodzenie tej organizacji jest mało prawdopodobne. Trwała stabilizacja i zaprowadzenie pokoju w silnie podzielonym społeczeństwie Sri Lanki (Syngalezi stanowią 74% ludności, Tamilowie 18%) będzie zależało jednak od przyjęcia rozwiązań politycznych, które zakończą dyskryminację mniejszości tamilskiej, a także społeczności muzułmańskiej (8% społeczeństwa).

Tamilskie Tygrysy. Tygrysy Wyzwoliciele Tamilskiego Ilamu (LTTE) to organizacja założona w 1976 r., dążąca do utworzenia niezależnego państwa Tamilów na północy i wschodzie Sri Lanki. Od 1983 r. prowadziła otwartą wojnę przeciwko rządowi w Kolombo na trzech frontach: kampanii politycznej, działań partyzanckich i aktywności terrorystycznej. Była uważana za jedną z najbogatszych (w 2007 r. roczne dochody szacowano na 200–300 mln USD), najliczniejszych (7–15 tys. członków) i najlepiej zorganizowanych organizacji terrorystycznych na świecie. Na kontrolowanych terenach, które w 2005 r. obejmowały 1/4 powierzchni kraju i 2/3 wybrzeża, stworzyła quasi-państwo z własną administracją, policją, sądownictwem, a nawet bankiem; posiadała też skromne siły lotnicze i marynarkę. Na masową skalę wykorzystywała taktykę ataków samobójczych. Specjalna formacja tzw. Czarnych Tygrysów przeprowadziła ponad 200 takich zamachów zabijając setki osób, w tym prezydenta Sri Lanki, byłego premiera Indii, kilku ministrów i członków parlamentu. W efekcie coraz więcej krajów uznawało LTTE za organizację terrorystyczną – Indie uczyniły to w 1992 r., USA w 1997 r., Wielka Brytania w 2001 r., a UE i Kanada w 2006 r. Oznaczało to utrudnienie przepływów pieniężnych od diaspory tamilskiej na całym świecie, które były głównym źródłem dochodów LTTE i okazało się jedną z przyczyn klęski organizacji.

Fiasko inicjatyw pokojowych. W trakcie trwania konfliktu czterokrotnie rząd Sri Lanki podejmował nieudane próby pokojowego zakończenia wojny na drodze negocjacji politycznych. Dwa razy w inicjatywy takie zaangażowały się państwa trzecie. W latach 1987–1990 w konflikt włączyły się Indie (początkowo popierające LTTE) wysyłając na wyspę kontyngent sił pokojowych. Interwencja zakończyła się klęską militarną (w walkach partyzanckich z LTTE armia indyjska straciła ok. 1200 żołnierzy) i dyplomatyczną (pogorszenie oficjalnych relacji ze Sri Lanką). Drugą próbę pod koniec lat 90. podjęła Norwegia doprowadzając w lutym 2002 r. do podpisania dwustronnego Porozumienia o zawieszeniu broni między rządem Sri Lanki a LTTE. Chociaż rozejm utrzymał się formalnie do

stycznia 2008 r., rozmowy pokojowe załamały się już w 2004 r. a działania zbrojne obie strony wznowiły w połowie 2006 r.

Wydaje się, że zarówno indyjska interwencja wojskowa, jak też norweska misja cywilna stworzyły warunki dla umocnienia się LTTE i w rezultacie przyczyniły się do intensyfikacji i przedłużenia konfliktu. Wybrany w 2005 r. prezydent M. Rajapaksa zmienił dotychczasową politykę, odrzucił możliwość kolejnych negocjacji politycznych z LTTE i na początku 2008 r. nakazał armii lankijskiej całkowite pokonanie Tygrysów. Władze lankijskie skutecznie opierały się presji społeczności międzynarodowej, wzywającej do przerwania walk i powrotu do dialogu politycznego. Mimo postępującego kryzysu humanitarnego (od 2008 r. zginęło ok. 15 tys. cywilów, a kilkadziesiąt tysięcy zostało uwięzionych w rejonach walk) i oskarżeń o łamanie praw człowieka, armia kontynuowała ofensywę aż do ostatecznego zwycięstwa.

Konsekwencje międzynarodowe. Koniec konfliktu na Sri Lance oznacza pozytywną zmianę przede wszystkim dla Indii. Po nieudanej interwencji pokojowej polityka indyjska wobec Sri Lanki była pasywna i ograniczona przez wewnętrzną sprzeczność – z jednej strony czynniki wewnętrzne (m.in. znaczna mniejszość tamilska na południu Indii) przemawiały za aktywnym poparciem Tamilów ze Sri Lanki, z drugiej zaś względy geopolityczne, konflikt z LTTE i dążenie do utrzymania wpływów na wyspie skłaniały Indie do zachowania dobrych relacji z władzami w Kolombo. W efekcie Indie przyjęły politykę nieingerowania w wewnętrzne sprawy południowego sąsiada, nawołując jednocześnie do pokojowego rozwiązania konfliktu. Wzajemne relacje skupiły się na współpracy gospodarczej. Indie stały się głównym partnerem handlowym Sri Lanki i czwartym największym inwestorem na wyspie. W czasie ostatniej ofensywy armii lankijskiej Indie, mimo oficjalnej krytyki rozwiązań militarnych, udzielały ograniczonego wsparcia stronie rządowej, głównie w formie uzbrojenia nieofensywnego (np. radary), współpracy wywiadowczej i wzmocnienia kontroli granicy morskiej.

Zakończenie wojny domowej i eliminacja LTTE pozwolą Indiom prowadzić bardziej aktywną politykę. Indie, postulujące decentralizację władzy i zwiększenie zakresu autonomii Tamilów w ramach jednego państwa, mogą stać się głównym reprezentantem i gwarantem realizacji postulatów mniejszości tamilskiej. Jednocześnie otwiera to możliwości odzyskania osłabionych w ostatnim czasie wpływów i zwiększenia zaangażowania także w wymiarze politycznym i obronności, tym bardziej, że poważne obawy w Indiach rodzi wzrastająca obecność chińska na Sri Lance.

Chiny i Pakistan stały się głównymi dostawcami uzbrojenia i amunicji na decydującą ofensywę armii lankijskiej, podczas gdy społeczność międzynarodowa zachowała daleko idącą wstrzeźliwość. Chiny udzielały Sri Lance także poparcia politycznego (np. blokując krytyczne wobec Sri Lanki inicjatywy na forum ONZ) i zwiększyły swoje zaangażowanie gospodarcze. Szczególne znaczenie ma budowa wartego ok. 1 mld USD portu w Hambantota na południu wyspy. Chiny po uzyskaniu – co jest prawdopodobne – zgody na użytkowanie portu przez okręty wojenne wzmocnią swoją kontrolę nad strategicznym szlakiem morskim z Bliskiego Wschodu i Afryki. Realizując także inne strategiczne inwestycje w porty w Pakistanie (Gwadar), Bangladeszu (Chittagong) i Myanmarze (Sittwe) Chiny dynamicznie zwiększają obecność na uważanym w Indiach za własną strefę wpływów Oceanie Indyjskim. Sri Lanka staje się tym samym kolejnym obszarem rywalizacji chińsko-indyjskiej. Przyznanie Sri Lance na ostatnim spotkaniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy w czerwcu 2009 r. statusu „partnera dialogu” może świadczyć o tym, że Chiny planują wzmocnić, zbudowane w ostatnich latach, bliskie związki z tym krajem.

Wnioski. Rozbicie radykalnej organizacji LTTE stwarza szansę na uruchomienie procesów politycznych, które pozwolą na stopniową reintegrację społeczeństwa i trwałą stabilizację wewnętrzną. W przeciwnym razie grozi Sri Lance stopniowe odradzanie się działalności separatystycznej i w konsekwencji wybuch kolejnej wojny domowej. Wprowadzane reformy powinny prowadzić do demokratyzacji systemu, decentralizacji władzy i rozwoju gospodarczego. Odbudowa obszarów dotkniętych konfliktem nie będzie jednak możliwa bez wsparcia międzynarodowego. Organizacje i państwa od wielu lat udzielające pomocy rozwojowej Sri Lance (m.in. UE, Bank Światowy, USA, Norwegia i Japonia) muszą zwiększyć wysiłki na rzecz odbudowy i rozwoju kraju. Pomoc gospodarcza może być przy tym najważniejszym instrumentem, za pomocą którego państwa zachodnie będą mogły stymulować i wspierać wewnętrzne reformy.

Znaczenie geopolityczne Sri Lanki będzie stale wzrastać. Wynika to z jej strategicznego położenia przy jednym z ważniejszych szlaków morskich na Oceanie Indyjskim, którym przepływa połowa światowego transportu kontenerowego i blisko 70% światowego przesyłu ropy. Zakończona wojna domowa stwarza szansę stabilizacji i rozwoju gospodarczego Sri Lanki, ale zarazem rosną zagrożenia związane z regionalną rywalizacją Indii i Chin na Oceanie Indyjskim.